

**Забуттю не підлягає!
До Дня українського політв'язня**

*Тож ревно помолімося за тих
Кого сувора доля не пригорне
Хто не зазна ні радості, ні втіх
За всіх, кого нещадно чавлять жорна
Кому завмер у горлі сміх
Чиї неясні дні, як ночі чорні
Ти, Боже, їх у темряві не кинь
Благослови їм шлях серед пустинь
Юрій Клен*

Щороку 12 січня відзначається День українського політв'язня, засвідчуючи особливу шану тим героям, для яких переконання і цінності, незалежність України стали дорожчими за особисту свободу.

Дата вшанування українських політв'язнів, за пропозицією В'ячеслава Чорновола у 1975 р., обрана на згадку про події 12–14 січня 1972 р., коли радянська влада провела так званий «генеральний погром» – масові затримання та арешти відомих представників національно-демократичного руху України – шістдесятників, правозахисників, дисидентів. Серед затриманих у ці дні були: Іван Світличний, Євген Сверстюк, Василь Стус, Леонід Плющ, Зіновій Антонюк, Іван Дзюба, В'ячеслав Чорновіл, Михайло Осадчий, Іван Гель, Стефанія Шабатура, Ірина Стасів-Калинець – усіх і не перерахувати. Ця дата для багатьох із них стала точкою відліку в низці тюремних термінів та років заслання за «антирадянську агітацію і пропаганду» з максимальними вироками: 7 років ув'язнення в таборах суворого режиму та 5 років заслання в Мордовію, Пермську область Росії, у Сибір та Казахстан.

День українського політв'язня з 1975 р. традиційно відзначався в політичних таборах, тюрмах та на засланні одноденним голодуванням у підтримку політв'язнів і як протест проти репресій і жорстокості радянського тоталітаризму. У 1976 р. була заснована Українська Гельсінська група, яка збирала докази порушення прав людини в УРСР та скарги постраждалих, видавала «підпільні» бюлетені про такі порушення, а також доносила правду до відома української та міжнародної громадськості. Серед найвідоміших народних акцій – протестні дії 12 січня 1981 р. членів Київського демократичного клубу (Сергій Набока, Лариса Лохвицька, Інна Чернявська, Леонід Мілявський, Наталка Пархоменко). Та історія, на жаль, має властивість повторюватися.

У 2014 р. Росія окупувала Крим, розпочала війну на Донбасі. Російський режим розгорнув гібридну війну, частиною якої є терор проти українців. Словосполучення «українські політв'язні» знову стало частиною порядку денного для нашої держави.

Десятки українців, зокрема і мешканців Криму, були незаконно заарештовані та засуджені на території окупованого півострову чи в Росії, або чекають на вироки від держави-агресора.

Станом на 12.01.22 «РФ переслідує за політично-релігійними вмотивованими звинуваченнями 130 громадян України, з яких 121 перебуває в ув'язненні, у

тому числі 2 жінки (15 – у тимчасово окупованому Криму, 106 – на території Російської Федерації) та 9 осіб позбавлені права на свободу пересування. 76 осіб вже засуджено на тривалі терміни, решта – 45 осіб перебувають під судом і слідством» – уповноважена Верховної Ради України з прав людини Людмила Денісова.

За даними правозахисників, майже 300 українців залишаються в полоні проросійських бойовиків ОРДЛО.

Вшановуючи героїв, українці з сумом, але й з вірою і надією відзначають День українського політв'язня. Вільний український дух придушити неможливо. Попри ворожі зусилля, він як фенікс, відроджується з попелу і стає міцнішим. Колишні незаконно ув'язнені в Криму, на Донбасі та в Росії українці заснували платформу «Звільнення в'язнів», серед них: Олег Сенцов, Володимир Жемчугов, Роман Сущенко, Микола Карпюк, Едем Бекіров, Павло Гриб, Ахтем Чийгоз, Станіслав Асєєв, Олександр Кольченко, Володимир Балух, Ігор Козловський, Євген Панов, Ільмі Умеров, Микола Семена, Ісмаїл Рамазанов, Олександр Шумков, Ігор Мовенко.

У грудні 2021 р. Парламент у першому читанні підтримав законопроект про соціальний і правовий захист політв'язнів Кремля. Президент України призначив стипендії імені Левка Лук'яненка «бранцям Кремля». Відомі українські письменники та журналісти втілюють програму авторів-амбасадорів на підтримку українських в'язнів Кремля #SolidarityWords : Вікторія Амеліна, Мирослава Барчук, Ольга Герасим'юк, Лариса Денисенко, Ірена Карпа, Андрій Курков, Юрій Макаров, Мирослав Маринович, Віталій Портников, Ірина Славінська, Остап Сливинський, Мар'яна Савка та Ірина Цілик.

Ми подумки з тими, хто сьогодні перебуває в неволі. Щиро вдячні тим, хто пройшов через випробування, не зрадивши себе і Україну.

Література:

Асєєв С. В ізоляції : есеї про Донбас / Станіслав Асєєв. – Київ : Чорна гора, 2021. – 216 с.

Бикадорова А. О. Зародження руху та особливості діяльності шістдесятників в Україні / А. О. Бикадорова, Г. С. Сергієнко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2017. – № 1. – С. 5–8.

Вовк І. Ізоляція. Таємні в'язниці Донбасу в оповідях врятованих від тортур та смерті / І. Вовк, Д. Бура. – Харків : Фоліо, 2020. – 348 с. – (Хроніка).

Гнатюк І. Лицарі нескореного духу / Іван Гнатюк, Григорій Радошівський-Баран, Олесь Ангелюк ; [уклад. : Л. Гнатюк та ін.]. – Львів : Априорі, 2015. – 256 с.

День українського політв'язня [Електронний ресурс] // Міністерство у справах ветеранів України : [сайт]. – Електрон. текст. – Режим доступу : <https://mva.gov.ua/ua/news/12-sichnya-den-ukrainskogo-polityvaznyu>. –

Опубліковано : 12.01.2021. – Назва з екрана. – Дата звернення : 18.01.2022.

Деревінський В. Ф. Вячеслав Чорновіл: дух, що тіло рве до бою / В. Ф. Деревінський. – Харків : Vivat, 2017. – 496 с. – (Гордість нації).

Дисиденти: антологія текстів / [за ред. О. Сінченка]. – Київ : Дух і Літера, 2018. – 656 с. – (Бібліотека спротиву, бібліотека надії).

Іноземці про українських політв'язнів: спогади / голов. ред. Осип Зінкевич ; упоряд. Олена Голуб ; [передм. Є. Сверстюка] ; Музей-архів і документац. центр укр. самвидаву при вид-ві «Смолоскип». – Київ : Смолоскип, 2013. – 733 с.

Козлюк С. Нові й старі бранці Кремля / С. Козлюк // Український тиждень. – 2016. – № 40. – С. 12–15.

Лук'яненко Л. Листи політв'язнів / Левко Лук'яненко ; [упоряд. І. Яковлева]. – Київ : Альфа Реклама, 2017. – 584 с. : іл.

Мимрук О. Олег Сенцов / Олександр Мимрук. – Харків : Фоліо, 2020. – 121 с. – (Справжні герої).

Мусаєва С. Мустафа Джемільєв. Незламний / С. Мусаєва, А. Алієв. – Харків : Vivat, 2018. – 256 с. – (Гордість нації).

Овсієнко В. 12 січня – день українського політв'язня / В. Овсієнко // Слово Просвіти. – 2018. – № 2. – С. 5.

Парламент у першому читанні підтримав законопроект про соціальний і правовий захист політв'язнів Кремля [Електронний ресурс] // Zmina : [Центр прав людини]. – Електрон. текст. – Режим доступу : <https://zmina.info/news/zakonoprojekt-pro-politvuzniv/>. – Опубліковано : 16.12.2021. – Назва з екрана. – Дата звернення : 18.01.2022.

Політичні репресії радянської доби в Україні : наук.-допом. бібліогр. покажч. / [упоряд. : Т. Приліпко та ін.]. – Київ : Арістей, 2008. – 684 с.

Полозов М. Процес 26 лютого / Микола Полозов. – Київ : Стилос, 2020. – 670 с.

Презентація платформи «Звільнення в'язнів» [Електронний ресурс] / Центр громадянських свобод // You tube. – Електрон. відеодані (1 файл : 49:33 хв.). – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=CHNFzPASE28&t=17s>. – Опубліковано : 04.03.2021. – Назва з екрана. – Дата звернення : 02.02.2022.

Рух опору в Україні: 1960–1990 : енциклопед. довід. / ред. О. Зінкевич ; Музей-арх. і док. центр укр. самвидаву. – Київ : Смолоскип, 2010. – 804 с.

Сіренко В. Велика зона злочинного режиму: про переслідування та репресії українських дисидентів і правозахисників у 60–90-х роках минулого століття / Володимир Сіренко. – Вид. 2-ге, випр. – Дніпро : Пороги, 2012. – 274 с. : портр., іл.

УІНП та «Історична правда» випустили документальний цикл про політв'язнів [Електронний ресурс] // УІНП : [сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/uinp-ta-istorychna-pravda-vypustyly-dokumentalnuu-sykl-pro-politvuzniv>. – Опубліковано : 30.10.2020. – Назва з екрана. – Дата звернення : 02.02.2022.

Українська Гельсінська Спілка у спогадах і документах / упоряд. і голов. ред. О. Шевченко ; ред. кол. : М. Горбаль [та ін.]. – Київ : Ярославів Вал, 2012. – 812 с.

Яценко Ю. Політ в'язня / Юрій Яценко, Вероніка Міронова ; [іл. О. Педос]. – Харків : Фоліо, 2019. – 198 с. : іл. – (Воєнні щоденники).